

ОБГРУНТУВАННЯ КРИТЕРІЇВ ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНОГО ЗАНЯТТЯ З ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

У статті проаналізовано сучасний стан оцінювання педагогічної діяльності викладачів вищих військових навчальних закладів, визначені суперечності які виникають у військово-педагогічному процесі, вказані причини цих суперечностей та визначені шляхи їх вирішення. Всебічно розглянуті зміст та вимоги сьогодення до проведення навчального заняття. Зазначено, що оцінювання навчального заняття має бути: систематичним, діагностичним, виховним (стимулюючим), розвиваючим, керованим, оцінюючим, всебічним, об'єктивним, неупередженим та розкрито сутність даних понять. Висвітлено питання ролі контролю навчального заняття та важливості аналізу та осмислення результатів власної діяльності педагогом. Обґрунтовано критерії оцінювання навчального заняття з фізичного виховання. Визначені основні завдання аналізу навчального заняття з фізичного виховання за обґрунтованими критеріями.

Ключові слова: навчальне заняття, контроль, оцінювання, викладач, критерії, фізичне виховання.

Постановка проблеми. Науково-педагогічний працівник (НПП) є центральною фігурою навчально-виховного процесу у вищому військовому навчальному закладі (ВВНЗ). Від рівня його професіоналізму, бажання працювати над собою та підвищувати свою майстерність безпосередньо залежить якість підготовки військових фахівців. На жаль, доводиться констатувати той факт, що аналіз професійної діяльності НПП ВВНЗ показує їхню недостатню підготовленість до розв'язання навчально-виховних завдань у військово-педагогічному процесі. Нині виразно виявляється суперечність між об'єктивними потребами вищої військової школи та рівнем підготовленості НПП. На нашу думку, основними причинами цієї суперечності є серйозні недоліки в системі відбору та підготовки НПП ВВНЗ, недосконалість критеріїв оцінювання педагогічної праці й системи її стимулювання.

Об'єктивне оцінювання результатів педагогічної діяльності НПП завжди суттєво впливає на якість та ефективність результатів їх праці, на ставлення педагогів до виконання своїх обов'язків, на розвиток почуття відповідальності за стан справ і мотивацію до професійного самовдосконалення. Пошуки об'єктивних показників педагогічної діяльності педагогів і розроблення відповідного інструментарію оцінювання результатів їх праці показали всю складність та невирішеність цілого спектру питань які стосуються даної проблеми. До цього часу між науковцями точаться суперечки з приводу критеріїв та показників якості педагогічної праці. Одні науковці акцентують увагу на результативних показниках роботи педагогічних працівників, інші – на її якісних аспектах. Крім цього, різні показники та аспекти педагогічної діяльності НПП оцінюються за різними шкалами вимірювання – такими, як бали, диференційні шкали оцінювання,

коефіцієнти, тобто непорівнянні одиниці вимірювання. Це ще більш ускладнює задачу оцінювання рівня педагогічної діяльності НПП на єдиній основі, яка б наочно демонструвала, наскільки він близький до визначених вимог [1, с. 203].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Добре відомо, що оцінювання педагогів є одним з найважливіших стимулів їх активності та творчої діяльності. Але внаслідок складності та динамічності педагогічної діяльності, зробити це досить складно. Проблема оцінювання педагогічних кадрів досить давня та постійна. Питання, які стосуються її змістовних та структурних складових, перспективи розвитку знаходяться в центрі уваги багатьох науковців (*Н. Кузьміної, І. Підласого, Л. Гриневича, Г. Єльнікової, О. Локшиної, О. Сидоренка, М. Сметанського, О. Шестопалюка, М. Слободянюка, Є. Дьяченка, Н. Глуханюка, М. Портнова, П. Фролкина, М. Деменка* та інших).

У працях цих вчених розглядаються загальні проблеми атестації педагогічних кадрів. При цьому аспекти, пов'язані з оцінюванням результатів професійної праці педагогів, в опублікованих роботах вирішені частково або зовсім не висвітлені.

Мета статті. Метою статті є розроблення критеріального апарату оцінювання навчального заняття з фізичного виховання.

Виклад основного матеріалу. Освітня діяльність у ВВНЗ реалізується у вигляді навчально-виховного процесу та включає навчальну, виховну, методичну роботу, наукову і науково-технічну діяльність. Навчально-виховний процес є системою організаційних та педагогічних заходів, які спрямовані на реалізацію стандартів вищої освіти як сукупності норм, що визначають зміст вищої освіти і навчання. Навчальна робота є основним видом діяльності ВВНЗ, яка включає у себе ряд заходів, що направлені на якісну підготовку курсантів (слухачів) за фахом. З метою якісної організації навчально-виховного процесу (проведення занять) доцільно проводити направлені дії, які сприяють визначенню рівня підготовки НПП, виявляти та в подальшому розповсюджувати передовий досвід навчання, надання допомоги педагогам у підвищенні наукового та методичного рівня, нарощування науково-педагогічної майстерності.

Складовою частиною навчально-виховного процесу є контроль педагогом власної діяльності. Тільки осмислюючи й оцінюючи результати власної діяльності, можна вносити необхідні корективи у свою працю, підвищувати якість навчальних занять і педагогічну майстерність педагогів загалом.

Отже, володіння методикою педагогічного аналізу навчального заняття є обов'язковим компонентом професійної кваліфікації фахівців із фізичного виховання та запорукою підвищення його результативності.

Спостереження та аналіз навчального заняття – це складний процес, який вимагає певних знань, умінь і навичок тримати в полі зору всі сторони навчально-виховної діяльності. Побачене необхідно одночасно осмислити й оцінити з позицій доцільності рішень у певних обставинах, намітити рекомендації тому, хто проводить навчальне заняття [5, с 23].

Для формування висновків і пропозицій треба готуватися, спеціально вивчаючи при цьому документи планування та готуючи протоколи спостереження до його початку.

Аналіз навчального заняття може бути повним або частковим. За повного аналізу охоплюються всі його компоненти, нюанси і весь зміст навчального заняття. Предметом часткового аналізу є окремі компоненти навчального заняття, наприклад: величина та динаміка фізичних навантажень, методи та методичні прийоми, використані викладачем, поведінка курсантів (слухачів), поведінка педагога, прийоми активізації діяльності тих, хто навчається, тощо. [2, 3]

Повний аналіз навчального заняття може переслідувати різну мету, а саме: виявлення його позитивних сторін і хиб (щоб закріпити перші треба усунути другі);

контроль діяльності педагога (інспектування);

вивчення досвіду роботи викладача;

оцінку рівня професійної майстерності педагога.

У методичній літературі з фізичного виховання рекомендуються різні схеми аналізу навчального заняття, які загалом представляють один із двох підходів до вирішення цієї проблеми. Перший підхід, який трапляється найчастіше, передбачає аналіз окремих розділів (компонентів) діяльності викладача й тих, хто навчається, на навчальному занятті; другий – орієнтує на послідовний аналіз частин навчального заняття.

Сформулюємо сучасні вимоги до навчального заняття:

1. Навчальне заняття спрямоване на високі кінцеві результати, на підвищення рівня якості й ефективності навчання, на всебічний розвиток особистості.

2. Навчальне заняття – відносно самостійна ланка в системі навчання.

3. Навчальне заняття будується як цілісна система взаємодії викладача і тих, хто навчається, на основі співробітництва.

4. Навчальне заняття будується на основі:

програмних вимог;

урахування можливостей тих, хто навчається;

урахування можливостей викладача, його творчого потенціалу.

5. Кожне навчальне заняття має таке дидактичне призначення:

засвоєння нових знань;

формування вмінь і навичок;

контроль і оцінювання знань та ін.

6. На навчальному занятті комплексно розв'язуються завдання освіти, виховання та розвитку.

7. Навчальне заняття має раціональну структуру.

8. Зміст навчального матеріалу повинен відповідати основним принципам (науковість, системність, наступність тощо).

9. Застосовуються різноманітні форми проведення навчального заняття.

10. Використовуються нестандартні форми проведення навчального заняття.

11. Здійснюються диференціація та індивідуалізація навчання.

12. Забезпечуються міжпредметні зв'язки.

13. Викладач розвиває навчальну, пізнавальну діяльність тих, хто навчається, керує нею, здійснюючи стимулювання, організацію, контроль, оцінювання діяльності, озброює курсантів (слухачів) прийомами самостійної роботи, формує навички самоконтролю.

14. Для проведення навчального заняття потрібно створити необхідні умови: матеріальні, морально-психологічні, гігієнічні, естетичні.

15. Навчальне заняття проводиться за планом – творчим робочим документом викладача.

16. Проводячи навчальне заняття за планом, викладач готовий переструктурувати його в разі потреби.

17. Висока результативність навчального заняття.

18. Викладач самоаналізує проведення і результати навчального заняття [2, с. 93].

Оцінювання навчального заняття має бути:

– систематичним (організованим за чітким і оптимальним планом, спиратися на певну обґрунтовану систему й проводитися методично, послідовно, а також регулярно);

– діагностичним (допомагати аргументованому визначенню стану результатів педагогічної діяльності викладача);

– виховним (стимулюючим) – оцінювання привчає викладачів до систематичної роботи, дисциплінує, сприяє формуванню відповідальності, активності, самостійності та мотивує до саморозвитку;

– розвиваючим (процес оцінювання сприяє розвитку у викладачів професійних та особистісних якостей);

– керованим (оцінювання визначає реальний рівень професійної діяльності НПП, виявляє недоліки та утруднення, які виникають в процесі виконання педагогами своїх обов'язків, дає можливість своєчасно вжити необхідних заходів щодо їх попередження та подолання);

– оцінюючим (результатом оцінювання викладачів є конкретна оцінка, яка сприяє визначенню рівня його професійних знань, умінь та навичок);

– всебічним (охоплює всі аспекти педагогічної діяльності НПП та дієвість і результативність їх професійних знань, навичок і вмінь);

– об'єктивним та неупередженим (відповідає об'єктивній дійсності організації та проведення навчально-виховного процесу у ВВНЗ [4, с. 17].

Саме з метою виконання даних вимог та надання методичної допомоги педагогам фізичного виховання ВВНЗ пропонуємо орієнтовну схему контролю навчального заняття з фізичного виховання за такими критеріями:

1. Місце мети навчального заняття в системі вивчення навчального матеріалу.

2. Відповідність плану-конспекту відвідуваного навчального заняття календарному плану.

3. Організація навчального заняття: місце проведення навчального заняття, забезпеченість обладнанням та інвентарем (особливо

нестандартним), зовнішній вигляд педагога, санітарно-гігієнічне забезпечення навчального заняття.

4. Конкретність визначення мети навчального заняття в плані-конспекті та доступність постановки завдань навчального заняття перед курсантами (слухачами), їх актуалізація та зв'язок з іншими темами.

5. Робота викладача з виховання постави (стройової стійки) курсантів (слухачів), виховання навичок стройових прийомів, чіткість команд, зауваження та виправлення помилок у курсантів (слухачів), тон зауважень.

6. Послідовність підготовчої частини навчального заняття: стройовий тренаж і його зв'язок з іншими навчальними заняттями, наявність коригуючих вправ, поступовість росту фізичного навантаження, послідовність загальнорозвиваючих вправ, наявність спеціальних підвідних вправ та їхня відповідність меті навчального заняття, емоційність початку навчального заняття.

7. Розв'язання завдань навчального заняття в основній частині: освітнє забезпечення навчального заняття викладачем (теоретичне роз'яснення техніки вправ, можливих помилок та їх застереження, ілюстрація і демонстрація техніки вправ), володіння технікою вправ фактичного матеріалу самим педагогом та наполегливість викладача в навчанні техніки вправ і передачі знань тим хто навчається, доступність інформації і практичних вправ усій навчальній групі й окремим військовослужбовцям, рівень фізичного навантаження та його адекватність віку та статі курсантів (слухачів) навчальної групи.

8. Загальний рівень теоретичної поінформованості курсантів (слухачів), рухових умінь і навичок, фізичної підготовленості військовослужбовців.

9. Освітня, рухова та загальна щільність навчального заняття, його відповідність до конкретного типу навчального заняття.

10. Індивідуалізація навчання та виховання на навчальному занятті, способи активізації пізнавальної і рухової діяльності курсантів (слухачів).

11. Доцільність і раціональність форм організації діяльності та методів навчання тих, хто навчається, на навчальному занятті.

12. Забезпечення викладачем свідомого засвоєння знань, умінь і навичок, виховання позитивного мотиву фізичної і спортивної діяльності у курсантів (слухачів), їх активність на навчальному занятті.

13. Володіння викладачем навчальною групою, його спостережливість за роботою курсантів (слухачів), передбачливість і попередження травм, вміння педагога допомагати тим, хто навчається.

14. Використання наочних засобів, роздаткового матеріалу, технічних засобів навчання.

15. Уміння викладача розв'язувати педагогічні ситуації на навчальному занятті.

16. Зняття психологічного та фізичного навантаження з курсантів (слухачів) у заключній частині заняття.

17. Аналіз діяльності військовослужбовців викладачем, підсумок навчального заняття (чого навчилися, що не вдалося, кому і з яких причин,

що потрібно для цього в майбутньому робити, що буде вивчатись і вдосконалюватись на наступному навчальному занятті).

18. Рівень засвоєння курсантами (слухачами) навчального матеріалу, що вивчався на навчальному занятті.

19. Оцінка викладачем діяльності курсантів (слухачів) на навчальному занятті, мотивація обов'язково виставлених оцінок.

20. Доцільність виставлених оцінок.

21. Завдання на самостійну підготовку, його доцільність, доступність та індивідуалізація.

22. Закінчення навчального заняття: емоційний стан навчальної групи, організоване залишення місця занять, стан залишеного місця занять, вчасне закінчення навчального заняття.

При виконанні контролю навчальних занять необхідно дотримуватись субординації, тобто визначеного педагога повинен контролювати фахівець, який обіймає рівну посаду або вищу.

Контроль навчальних занять може бути плановим і позаплановим. За результатами контролю навчальних занять проводиться детальний їх розбір. Висновки, зауваження та рекомендації щодо вдосконалення змісту і методики проведення навчального заняття віддзеркалюються у журналі контролю навчальних занять та доводяться до відома НПП, складу кафедри.

Контроль навчальних занять повинен охоплювати усіх НПП кафедри, а робота кожного викладача з проведення навчальних занять перевіряється не менше одного разу за навчальний рік. Контроль навчальних занять також може здійснюватись комісіями, які створюються за рішенням начальника ВВНЗ (факультету, кафедри).

Висновки. Отже, головним завданням аналізу навчального заняття з фізичного виховання за викладеними критеріями є оцінка виконання викладачем функцій навчання, розвитку, виховання курсантів (слухачів), виявлення змін, які відбуваються в діяльності педагога й тих, хто навчається, за період, що аналізується, в порівнянні з попереднім періодом; використання методів і прийомів організації діяльності викладача й курсантів (слухачів) на навчальному занятті, які дають (чи не дають) належний позитивний ефект, пошуки резервів підвищення ефективності роботи всіх учасників педагогічного процесу. Логічним завершенням відвідування навчального заняття є його обговорення, яке доцільно здійснювати індивідуально з кожним викладачем. Вимагати і радити можна лише тоді, коли добре знаєш працівника, його сильні та слабкі сторони. Для справи корисніше знати не те, чого не може зробити викладач, а те, що в нього виходить краще. При цьому попередньо необхідно вислухати самого викладача та самоаналіз його навчальної діяльності, обов'язково звернувши увагу на такі складові, як реалізація теми, досягнення мети навчального заняття, його позитивні та невдалі сторони. Але в жодному разі не варто забувати що навчальне заняття – це творчий процес. Передбачити його на 100% – неможливо. Тому реалізація творчої складової кожного педагога є пріоритетною. Необхідно всіляко заохочувати творчість наших колег.

ЛІТЕРАТУРА

1. Голь Р.М. Організаційно-педагогічні основи атестації науково-педагогічних працівників ВВНЗ / Р.М. Голь. – Військова освіта: Збірн.наук.праць. – К., 2007. – №2 (20). – С. 203-212
2. Романов Е.В. Теория и практика профессиональной подготовки учителя технологии и предпринимательства: [монография] / Е.В. Романов. – Магнитогорск : МаГУ, 2001. – 245 с.
3. Семенова А.В. Парадигмальне моделювання у професійній підготовці майбутніх учителів: [монография] / А. Семенова. – Одеса : Юридична література, 2009. – 504 с.
4. Шадриков В.Д. Психология деятельности и способности человека / В.Д. Шадриков.: Учебное пособие для вузов. – 2. изд., перераб. и доп. – М.: Логос, 1996. – 320 с.
5. Шамова Т.И. Управление образовательным процессом в адаптивной школе / Т.И. Шамова, Т.М. Давыденко. – М. : Педагогический поиск, 2001. – 384 с.

В.И. Барков
Национальный университет обороны
Украины имени Ивана Черняховского

ОБОСНОВАНИЕ КРИТЕРИЕВ ОЦЕНИВАНИЯ УЧЕБНОГО ЗАНЯТИЯ ПО ФИЗИЧЕСКОМУ ВОСПИТАНИЮ

В статье проанализировано современное состояние оценки педагогической деятельности преподавателей высших военных учебных заведений, определены противоречия возникающие в военно-педагогическом процессе, указаны причины этих противоречий и определены пути их решения. Всесторонне рассмотрены содержание и требования сегодняшнего дня к проведению учебного занятия. Указано, что оценивание учебного занятия должно быть систематическим, диагностическим, воспитательным (стимулирующим), развивающим, управляемым, оценивающим, всесторонним, объективным, беспристрастным и раскрыта сущность данных понятий. Освещены вопросы роли контроля учебного занятия и важности анализа и осмысления результатов собственной деятельности педагогом. Обоснованы критерии оценивания учебного занятия по физическому воспитанию. Представлены основные задачи анализа учебного занятия по физическому воспитанию по обоснованным критериям.

Ключевые слова: учебное занятие, контроль, оценка, преподаватель, критерии, физическое воспитание.

V. Barkov
National Defence University of Ukraine named
after I. Cherniakhovskiy

JUSTIFICATION OF THE CRITERIA OF ASSESSMENT TRAINING IN PHYSICAL EDUCATION

The article analyses the current state assessment pedagogical activity of teachers of higher educational establishments, certain contradictions arising in the military-educational process, the reasons for these differences and the ways of their solution. Thoroughly reviewed the content and requirements of today to conduct training sessions. It is specified that the evaluation of training sessions should be systematic, diagnostic, educational (stimulating), developing, controlled, evaluator, comprehensive, objective, impartial, and the essence of these concepts. Address the role of control training sessions and importance of analysis and reflection of the results of their activities by the teacher. Criteria of assessment training in physical education. Presents the main objectives of the analysis of training in physical education at reasonable criteria.

Key words: activity, monitoring, evaluation, teacher, criteria, physical education.